

Gradani kao partneri Informiranje, konzultiranje i participiranje javnosti u kreiranju provedbene politike

(Edicija OECD. Prijevod i naklada hrvatskog izdanja:
Oksimoron, Zagreb, 2004.)

Ivan Koprić*

Prikaz

I. O knjizi

Nakladnička kuća Oksimoron iz Zagreba tiskala je 2004. knjigu *Gradani i uprava: informiranje, konzultiranje i participiranje javnosti u kreiranju provedbene politike*. Riječ je o prijevodu na hrvatski jezik knjige Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) objavljenje 2001. pod naslovom *Citizens as Partner: Information, Consultation and Public Participation in Policy-Making*, odnosno *Des citoyens partenaires: Information, consultation et participation à la formulation des politiques publiques*.

Knjiga se sastoji od dva dijela te sadržava izvještaj Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj *Angažiranje građana: informiranje, konzultiranje i javno sudjelovanje u kreiranju javnih politika* (I. dio) zajedno s devet nacionalnih studija slučaja (II. dio). Izvještaj se temelji na dva istraživanja. U prvom su 1999. prikupljeni podaci o pravnim, *policy* i institucionalnim okvirima u državama članicama OECD-a koji bi trebali osigurati pristup građanima informiranju, konzultiranju i aktivnom sudjelovanju u kreiranju javnih politika. Drugo je istraživanje prove-

---

* Dr. sc. Ivan Koprić, izvanredni profesor Pravnog fakulteta u Zagrebu, Katedra za upravnu znanost

deno 2000., o upotrebi informacijsko-komunikacijskih tehnologija u jačanju odnosa građana i uprave.

U prvom dijelu, koji je u knjizi naslovljen kao *Jačanje odnosa između vlade i građana*, sadržana su četiri poglavlja. U prvome od njih, *Zašto treba jačati odnose između vlade i građana*, sadržana su pojmovna razmatranja i glavne tvrdnje te postavljeni temeljni okviri studije (str. 19–27). U drugom poglavlju, *Stvaranje metodoloških okvira i sredstava za odnose vlade i građana*, opisani su glavni rezultati istraživanja o stvaranju pravnih, političkih i institucionalnih okvira odnosa građana i uprave u različitim zemljama, o praksi i sredstvima za razvoj tih odnosa, a posebno o ulozi novih informatičko-komunikacijskih tehnologija u razvoju odnosa građana i uprave (str. 29–73). U trećem poglavlju, *Razvijanje sposobnosti procjene*, predmet analize je sposobnost uprave da primjerenom procijeni efikasnost sredstava, metoda i tehnologija koji se koriste za unapređenje odnosa građana i uprave te za unapređenje utjecaja građana na oblikovanje javnih politika (str. 75–80). Četvrto poglavlje, *Pouke, izazovi i mogućnosti za budućnost*, rezimira pouke dosadašnjeg razvoja, pobraja izazove te ispituje mogućnosti unapređenja odnosa građana i uprave u budućnosti (str. 81–88).

Drugi dio, *Od programa do prakse: spoznaje na temelju studija slučajeva iz pojedinih zemalja*, koji se u cijelosti sastoji od poglavlja V., *Odnosi između vlade i građana na djelu*, pored kraćeg uvodnog dijela (str. 91–94) sadržava devet nacionalnih studija slučajeva. Laurie Ham analizira *Konzultiranje o zdravstvenoj politici u Kanadi* (str. 95–120). Daniel Blume piše o *Angažiranju građana u sektoru zdravstva u Danskoj* (str. 121–140). Anja Claeys napisala je studiju *Angažiranje siromašnih u kreiranju provedbene politike suzbijanja siromaštva i socijalne ekskluzije u Flandriji (Belgija)* (str. 141–163). Michal Illner piše o *Konzultiranju javnosti u svezi obrazovne politike u Republici Češkoj* (str. 165–184). Franklin S. Reeder obradio je *Pristup informacijama o okolišu u Sjedinjenim Američkim Državama* (str. 185–200). Philippe Gustin napisao je studiju *Programi javnih poslova u Mađarskoj* (str. 210–216), a zajedno s Clarisse Dubois još i studiju *Informiranje i konzultiranje na području socijalnog stambenog prostora u Francuskoj* (str. 217–236). Boyoung Im ispituje *Uporabu informatičke i komunikacijske tehnologije za jačanje transparentnosti države i odnosa s građanima u Koreji* (str. 237–250). Na kraju, Alf J. Mørkrid izvještava o *Konferenciji konsenzusa o genetski modificiranoj hrani u Norveškoj* (str. 251–268). Svaka studija slučaja sadržava popis osoba za vezu u pojedinoj zemlji, kao i bibliografiju.

Na kraju knjige nalazi se *Dodatak*, s nizom informacija o stanju relevantnog zakonodavstva, upotrebi Interneta, određenim korisnim publikacijama te o dostupnosti publikacija i propisa na internetskim izvorima. Dodane su i bibliografija te bilješke (ukupno 61 bilješka u knjizi) (str. 269–302).

U ovoj knjizi koja ima više praktične nego teorijske pretenzije ponajprije se uočavaju neke značajne manjkavosti u prijevodu. One se ponajprije odnose na prijevod izraza *policy-making* izrazom *kreiranje provedbene politike*, umjesto izrazom *oblikovanje javnih politika*, što bi bilo adekvatnije, a jasno proizlazi i iz francuske verzije izvornika (*la formulation des politiques publiques*). Sličnih, ali manje značajnih nezgrapnosti u prijevodu ima više, što tekst čini slabije razumljivim i teže prohodnim.

No, sadržaj knjige pobuđuje ili podsjeća i na šira doktrinarna i teorijska razmatranja.

II. Razvoj uloge građana prema javnoj upravi

Nerijetko se i danas u odnosu prema državi i državnoj upravi nademo u ulozu *podanika*, a da toga gotovo i nismo svjesni. Služimo vojni rok, kuće izgrađene bez dozvole država nam ruši, policajac nas legitimira ili naplaćuje kaznu zbog prebrze vožnje, plaćamo poreze. Sve to država nam u krajnjoj liniji može nametnuti silom. No, i sami građani tu istu, podaničku obvezu prihvaćaju kao legitimnu tražeći, na primjer, povrat preplaćenog poreza ili rušeći bespravno sagrađenu kuću o svojem trošku prema nalogu nadležne inspekcije. Za razliku od vremena kad se naplaćivao čak i danak u krvi, kad se siromahe »zbrinjavalo« zatvaranjem u ubožnice, a zdravstvena briga sastojala u zatvaranju suspektih u karantene, u suvremeno su doba mehanizmi nametanja postali složeniji, sofisticiraniji i manje transparentni.

Profesionalizacija uprave počela je paralelno s razvojem apsolutističkih monarhija, ponajprije stvaranjem profesionalne plaćeničke vojske, ali i širenjem vladareva kućanstva u rudimentarne začetke drugih upravnih resora kao što su diplomacija ili financije. Stvaranje nadmoćne sile bilo je u temelju moderne uprave jednako kao i u temelju apsolutističke monarhije, kao i u temelju države u suvremenom smislu riječi. Počet-

na uprava bila je svedena na državnu upravu u njezinim klasičnim resorima, obranu, policiju, diplomaciju, pravosuđe i financije. U svim tim resorima uprava nastupa kao instrument vlasti, autoritativnim odlučivanjem, pa i silom, sasvim zanemarujući interese široke mase obespravljenih stanovnika. Ljudi su u odnosu prema jednoj do kraja formiranoj državnoj upravi bili u podređenoj, podčinjenoj, podaničkoj ulozi. Ona je za njih bila velika i snažna, nesavladiva. Svaki otpor, a bilo ga je, dosta je dugo završavao u krvi onih koji su iskušavali snagu takve nove uprave.

Ipak, tijekom građansko-demokratskih revolucija uspjelo se ideološki i pravno preokrenuti piramidu vlasti i značajno osnažiti ulogu stanovnika u čarobnom trokutu vlast – uprava – stanovništvo. Vlast više – smatra se – ne dolazi od Boga, niti pripada jednom čovjeku, božjem odabraniku, monarhu. Vlast izvire odozdo, od stanovnika, a zadobiva se na temelju rezultata glasovanja svih stanovnika s političkim pravima. Svatko se ima pravo kandidirati i konkurirati za glasove. Čovjek s političkim pravima, pravom glasa i pravom biti biran na političke dužnosti jest *građanin*. Građanin suodređuje tko će vršiti vlast, a uprava postaje instrumentom u rukama te vlasti. Proizlazi da je građanin istodobno nadređen i vlasti i upravi.

Zadobivanjem nove uloge građanina nije nestala ona prva, uloga podanika. Međutim, ono što se prije nametalo silom, postaje regulirano pravom kojeg sadržaj određuje zakonodavno tijelo, tijelo sastavljeno od izabраних predstavnika građana. Služiti vojsku ili plaćati porez nije više (samo) akt pokornosti, nego izvršavanje građanske dužnosti. Nasuprot novim, političkim pravima, i u svojevrsnoj ravnoteži s njima, stoje pravom regulirane dužnosti građanina. Državna sila nije arbitrarna, nego je ograničena zakonima.

Potkraj XIX. stoljeća dolazi do novog velikog koraka u razvoju uprave, pa onda i odnosa uprave i građana. Država preuzima na sebe obavljanje širokog spektra novih djelatnosti koje su usmjerene prvenstveno dobrobiti stanovništva i društva kao cjeline. Među njima su prosvjeta, socijalna skrb, zdravstvo i druge društvene službe, službe za brigu, unapređenje i intervencije u privredi, promet i druge tehničke službe, komunalne službe u gradovima, statističke, katastarske i druge informacijske službe. Time se klasična državna uprava proširila čitavim nizom novih upravnih resora, a pojedine službe počele su se odvijati kroz složene funkcionalne sustave sastavljene od javnih ustanova i javnih po-

dužeća s izvjesnom mjerom autonomije (funkcionalna samouprava). Država se kao institucija znatno preobrazila te se činilo da će postati državom javnih službi.

U odnosu prema javnim službama građani se pojavljuju u ulozi *korisnika* njihovih usluga. Položaj građana je pravno reguliran, tako da se javnim uslugama stanovnici mogu koristiti pod prethodno pravno predviđenim pretpostavkama. Premda javne usluge imaju svoje realne cijene, korisnici su oslobođeni njihova plaćanja u cijelosti ili bar djelomično. Ostatak do pune cijene alimentira se iz državnog i drugih javnih proračuna tereteći sve porezne obveznike. Započela je izgradnja institucija socijalne države.

Stjecanjem uloge građanina legitimitet je stekla jedna vrijednost, politička po naravi, vrijednost participacije, odnosno sudjelovanja u javnim poslovima. Niz političkih zbivanja, reformi i revolucija rukovodio se ostvarenjem te vrijednosti. Tijekom vremena razvio se čitav spektar institucija koje imaju zadatak osigurati sudjelovanje građana u javnim poslovima. Sudjeluje se na različite načine, participirajući u javnosti i njezinu difuznom utjecaju na odlučujuća tijela, stvarajući javno mnijenje, nadzirući vlast i tražeći informacije o njezinu djelovanju, pružajući stručnu pomoć u oblikovanju javnih politika i rješavanju javnih problema, sudjelujući u tijelima upravljanja javnih ustanova ili u odborima predstavničkih tijela na svim razinama teritorijalnog sustava, itd. Sudjelujući u javnim poslovima, građani postaju *suradnici odnosno partneri* vlasti i uprave, suodgovorni za ishode javnih politika u praksi.

Čitava struktura teritorijalnog sustava osnažena određenom mjerom političke autonomije u odnosu prema središnjoj državnoj vlasti, koju još zovemo i lokalna samouprava, nastala je kao institucija za osiguravanje široke participacije građana u javnim stvarima. Ona odgaja građane u demokratskom političkom duhu, školuje i njih i lokalne političare za formuliranje racionalnih javnih politika, selekcionira političare tako da na šire razine prolaze samo oni koji su bili najbolji na nižima, približava vlast građanima prostorno i psihološki, čini vlast preglednom, transparentnom te lakšom za utjecaj i nadzor. Sama institucija lokalne samouprave doživjela je razvoj od početnih formi razvijanih pod značajnim utjecajem, usmjerivanjem i kontrolom središnje državne vlasti do suvremenih oblika utemeljenih na načelu supsidijarnosti. Supsidijarnost znači da je u javnim poslovima prvenstvo upravo na strani onih tijela koja su građanima najbliža, a imaju dovoljan kapacitet za njihovo

obavljanje. S osloncem na načelo supsidijarnosti situacija se obrće i unutar teritorijalnog sustava vlasti, tako da su na prvom mjestu lokalne vlasti i lokalna uprava.

Od građanskih revolucija do suvremene organizacije države prošli smo dug put razvoja participacije građana u javnim poslovima. Njege obilježava promjena od početnog isticanja ideoloških postulata o građanima kao izvoru vlasti do suvremenog, puno realnijeg, stvarnog utjecaja građana na vlast. Tome su dioba vlasti po teritorijalnom načelu i načelo supsidijarnosti dali odlučujući zamah.

Mnogobrojne javne institucije i njihovi sve složeniji sustavi imaju svoju cijenu. Demokracija, lokalna samouprava i participacija građana koštaju. Budući da cijena nije mala, svaka si zajednica na ovaj ili onaj način postavlja pitanje mogućnosti uzdržavanja institucionalnog mehanizma države. Mogućnost uzdržavanja državnog institucionalnog mehanizma počela se osobito propitivati tijekom 1970-ih. Razmišljanja o preskupoj i neefikasnoj državi postajala su sve glasnija. Govori se o krizi socijalne države, o preskupim i demotivirajućim socijalnim pravima, o rastrošnoj lokalnoj samoupravi, o potrebi smanjivanja državne uprave i javnih troškova, itd.

U takvim okolnostima razvila se doktrina novog javnog menadžmenta. Njezine strukturne, funkcionalne, personalne i druge mjere bile su usmjerene na realizaciju ekonomskih vrijednosti efikasnosti i ekonomičnosti. Sve ostale vrijednosti javne uprave, demokratske, političke, pravne i socijalne, stavljene su u drugi plan. Javnu se upravu želi podvrći načelima i pravilima koja vrijede u privatnom sektoru, a od građana se, posljedično tome, naplaćuje realna cijena javnih usluga. Položaj građana svodi se na ulogu *potrošača, konzumenta*, koji i javne usluge kupuje ovisno o svojoj ekonomskoj i plaćevnoj snazi.

Novi javni menadžment osobito su prihvatile anglosaske zemlje, kao i moćne međunarodne financijske i ekonomske organizacije, kao što su Svjetska banka, Međunarodni monetarni fond, pa i Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj. Novi Zeland i neke australske države, Velika Britanija i SAD otišli su najdalje u primjeni mjera novog javnog menadžmenta. Na europskom kontinentu s primjenom tih mjera otpočele su nordijske zemlje, germanske zemlje, neke zemlje Beneluxa, kao i neke tranzicijske zemlje, ali je njihovo stajalište prema toj novoj upravnoj doktrini puno rezerviranije, a primjena opreznija.

Grube menadžerske mjere, s konzumerizmom, naglašavanjem ekonomskih razlika i osiromašenjem širokih slojeva stanovništva kao posljedicama, brzo su izazvale otpor i rapidni pad političkog legitimiteta vlasti. Paradoksalno, javni su troškovi, primjerice, u Velikoj Britaniji na kraju razdoblja Margaret Thatcher kao predsjednice vlade bili veći nego na početku njezina prvog mandata. Javne su usluge postale teže dostupne, a kvaliteta im je pala. Vrijedi spomenuti neke primjere. Usluge britanskih privatiziranih željeznica bile su sve lošije, uz smanjenu sigurnost. U nekim rijetko naseljenim dijelovima SAD prestala je opskrba pojedinih kuća električnom energijom, zbog nemogućnosti da se ostvari profit, odnosno da se privatizirane kompanije obveže na osiguranje te usluge. Želja za osiguranjem što većeg profita dovela je do zapošljavanja nedovoljno kvalificiranog osoblja i do snižavanja kvalitete usluge aerodromske kontrole, zbog čega je bilo moguće u avione unijeti bilo kakvo oružje. Itd.

Na kraju se došlo do zaključka da novi javni menadžment kao i svaki lijek treba primjenjivati u manjim dozama, dok veće doze mogu izazvati štete veće od koristi. Zemlje s birokratiziranim, sklerotičnim i skupim državnim upravnim sustavima gotovo da i nemaju izbora – moraju se usmjeriti koncipiranju reformi inspiriranih menadžerskim modelom. U tome im mogu poslužiti akumulirana iskustva, dobra i loša, u dosadašnjoj primjeni novog javnog menadžmenta.

Loša iskustva s primjenom novog javnog menadžmenta dovela su do novih razmišljanja o ulozi javne uprave, njezinu funkcioniranju, odnosu s građanima, i drugim pitanjima. U Velikoj je Britaniji početkom 1990-ih formulirana *Povelja građana*, s ponovnim naglašavanjem pravnih vrijednosti i mogućnosti pristupa građana upravi i njezinim – dovoljno kvalitetnim – uslugama, kao i s reafirmacijom participacije građana i drugih demokratskih političkih vrijednosti. I međunarodne su organizacije, pa i Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj, promijenile svoju poziciju. Sve se više naglašava potreba za dobrom vladavinom (*good governance*), a ne za jeftinom upravom.

Suvremeni trendovi idu u tom smjeru. Umjesto jednostranosti ovog ili onog tipa naglašava se kompleksna vrijednosna osnova javne uprave – ona ne može biti ni samo ekonomska, ni samo politička, ni samo pravna, ni samo socijalna. Naprotiv, javna uprava mora osigurati onu vrijednosnu kompoziciju koja je prihvatljiva s gledišta prevladavajućih stajališta građana, a istodobno i produktivna s gledišta osiguravanja

ekonomskog i društvenog razvoja zemlje. Nužno je osigurati ravnotežu legitimacijskih i razvojnih ciljeva.

Iz čitavog se upravnog razvoja vidi da pojedine ranije uloge građana nakon pojave novih ne nestaju, nego se s njima dopunjuju i ponešto mijenjaju. U suvremeno doba svatko se nalazi u vrlo kompleksnoj situaciji u odnosu prema upravi. Istodobno smo i podanici uprave, i građani s političkim pravima, i korisnici javnih službi, i suradnici odnosno partneri uprave, i potrošači javnih usluga. Premda u pojedinoj situaciji više dolazi do izražaja ova ili ona uloga, sve su one prošle određeni razvoj pod utjecajem drugih uloga. Tako se i moglo dogoditi da danas i od klasičnih upravnih resora imamo pravo tražiti i dobiti informacije ili sudjelovati u oblikovanju njihovih resornih javnih politika. Obrambena politika više nije privilegija vlastodržaca, kao ni porezna ili carinska politika. U obrazovanju, zdravstvu ili socijalnom stanovanju nismo samo korisnici, nego i suradnici u oblikovanju javnih politika, i potrošači koji plaćaju realnu cijenu tih usluga. A kad plaćamo stvarnu cijenu javnih usluga, i onda postoje čvrsti pravni, neekonomski kriteriji njihove dostupnosti, kao i socijalni ili neki drugi kriteriji pod kojima možemo tražiti oslobađanje od plaćanja. Itd.

III. Od klasične državne uprave do složenog javnog sektora

Paralelno s razvojem uloga građana u odnosu prema upravi rasla je složenost uprave. Početna *vojna i policijska uprava* zasnovana na opsežnoj primjeni prisile kao gotovo jedinoj metodi djelovanja, postupno se širila, mijenjala i rasla. Uz vojsku i policiju brzo su se razvili ostali *klasični resori državne uprave* s nenasilnim metodama, diplomacija i pravosuđe, kao i zameci nekih javnih službi. Država *javnih službi* razvila se tijekom druge polovice i potkraj XIX. stoljeća. Mnoge socijalne službe, kao i cjelina institucija socijalne države razvile su se još kasnije, poslije velike svjetske ekonomske krize, odnosno nakon II. svjetskog rata. Razvoj zametaka lokalne samouprave, koja skupa s državnom upravom i javnim službama čini sustav *javne uprave*, može se pratiti još od srednjovjekovnog doba. Već s razvojem institucija socijalne države, a

osobito pod utjecajem novog javnog menadžmenta javna se uprava toliko diferencirala, razgranala i na brojne načine povezala s nedržavnim, civilnim i privatnim sektorom da se počinje govoriti o *javnom sektoru*.

Umjesto relativno čvrstog i transparentnog sustava javne uprave u suvremeno se vrijeme suočavamo sa širokim i nepreglednim javnim sektorom. Unutar njega postoje i dijelovi koji nesumnjivo imaju obilježja sustava (državna uprava, lokalna samouprava, javne službe). No, uz tu jezgru on u svojim širokim rubnim dijelovima obuhvaća i čitav niz drugih subjekata koji su s jezgrom povezani tek relativno labavim financijskim, usmjerivajućim, pravnim, nadzornim ili sličnim vezama.

Javni je sektor zamršen, netransparentan, kompliciran, promjenjiv, nestalan i teško predvidiv. Gradani se u njemu teško snalaze, nemaju dovoljno informacija, nemaju pregled nad situacijom. U takvim uvjetima nije jednostavno osigurati partnerstvo građana i uprave. Potrebno je ostvariti nove pretpostavke za osiguravanje participacije građana. Osiguravanje čvršće pravne zaštite građana i razvoj novih pravnih sredstava u odnosu na djelovanje uprave, osiguravanje otvorenosti, javnosti rada uprave, informacijske ravnoteže između građana i uprave te političke nezavisnosti medija koji značajno oblikuju javno mnijenje, osiguravanje senzibilnosti javne uprave za inicijative, želje, interese i prijedloge rješenja koja građani mogu ponuditi za javne probleme samo su neke od njih.

IV. Komentar

U tom kontekstu može se procjenjivati vrijednost knjige *Gradani kao partneri*.

Knjiga, kako je već rečeno, sadržava izvještaj Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj *Angažiranje građana: informiranje, konzultiranje i javno sudjelovanje u kreiranju javnih politika* zajedno s devet nacionalnih studija slučaja. Čitav je izvještaj utemeljen na doktrini *dobre vladavine odnosno dobrog upravljanja* (*good governance*) te u prvi plan ističe značenje demokratske participacije građana u oblikovanju javnih politika (*public policies*), kao i potrebu obnove demokratskog političkog legitimiteta suvremenih država. Osim što pokazuje velik doktrinarni

iskorak i koncepcijsko usmjerenje OECD-a prema modernizaciji javne uprave, on nudi i bogatstvo konkretnih mjera i poučnih iskustava u nižu zemalja, od Danske do Mađarske, od Kanade do Koreje.

Knjiga upućuje na javne politike, njihovo oblikovanje, uzakonjenje i provedbu te tehnologiju zakonodavnog procesa kao *ponajvažniji posao javne uprave*. Takva je orijentacija iznimno značajna za sve zemlje koje su tek nedavno izašle iz nedemokratskih, autoritarnih, jednopartijskih političkih sustava. U njima se kao jedini zadatak javne uprave smatralo – a ponegdje se još uvijek smatra – izvršenje odluka vlastodržaca. Pritom je neodlučno to što vlastodršci više ne dolaze na vlast voljom jedne jedine partije, nego relativno demokratskim putem. Duboka ukorijenjenost autoritarne političke i upravne kulture u takvim zemljama ne samo da blokira potencijale uprave nego onemogućuje profesionalizaciju uprave i upravni razvoj, šteti općem legitimitetu političkog sustava te podržava nedemokratsku koncepciju pasivnih građana koji svoju političku ulogu konzumiraju glasanjem na političkim izborima.

U žarištu uvodnih razmatranja i nacionalnih studija slučaja uvrštenih u knjigu jest čovjek, čovjek kao građanin, pojedinac, odnosno skup građana zainteresiranih za pojedinu javnu politiku. Naglašavanje uloge građana kao pojedinaca ili kao skupine snažno afirmira načelo koje je od iznimne važnosti za suvremenu Europu, *načelo supsidijarnosti*. Ono u prvi plan ističe čovjeka i njegovo značenje, odgovornost za vlastiti život, kao i za dobrobit članova primarnih zajednica kojih je član, za vlastito poduzimanje i postignuće. Tek odgovoran građanin koji je spreman i sposoban preuzeti takvu odgovornost može postati solidnim partnerom vlasti i upravi.

Teritorijalni sustav vlasti i uprave organiziran je slojevito, pri čemu načelo supsidijarnosti naglašava ulogu svake niže razine u odnosu na ulogu viših razina. Ipak, studije slučaja dobro pokazuju da se poželjni javni ishodi najbolje postižu kroz *suradnju, dopunjavanje i usklađivanje* svih uključenih aktera, građana, lokalne i regionalne samouprave te središnje državne vlasti i uprave. Unutar čitavog sustava nužno je postići koordinaciju, jer tek dobro usklađene i od svih relevantnih aktera prihvaćene legitimne javne politike imaju šansu rezultirati efikasnim ostvarenjem razvojnih ciljeva.

Uz brojne primjere u uvodnom dijelu, knjiga sadržava nacionalne studije slučaja iz šest europskih zemalja (Francuska, Danska, Belgija, Norveška, Mađarska i Češka) te iz tri neeuropske zemlje (SAD, Kanada,

Koreja). Upoznavanje s tim informacijski bogatim materijalom može značajno pridonijeti širenju informacija, širenju najboljih upravnih i *policy* praksi, učenju iz komparativnih iskustava te učvršćivanju *europskih i svjetskih upravnih standarda* u hrvatskoj državnoj i javnoj upravi.

Knjiga može ispuniti *edukativne svrhe* u odnosu na sve one koji su uključeni u oblikovanje javnih politika, na svim razinama teritorijalnog sustava. bez obzira na to je li njihov mandat politički ili u *policy* procesima sudjeluju kao upravni profesionalci. Ona je edukativna i pristupačna zainteresiranim građanima, ponajprije zbog mnoštva primjera i činjeničnog materijala. To ju ujedno čini korisnom i za sve razine studenata javne uprave, prava, politologije i srodnih struka. Zato ju se može preporučiti čitatelju, uz zahvalnost nakladniku i njegovu naporu da prijevodom na hrvatski jezik pridonese lakšem čitanju.

Prijevod knjige na hrvatski može se smatrati posebno značajnim, jer se na taj način i šira hrvatska stručna javnost može lakše upoznati s važnim upravno-političkim promjenama u suvremenom svijetu. Vrijedi posebno istaknuti manjak prijevoda sličnih publikacija, od godišnjih izvještaja o javnom sektoru UN-a preko publikacija OECD ili Svjetske banke, do raznih, vrlo brojnih i korisnih publikacija SIGMA, kao zajedničke inicijative Europske unije i OECD-a. To nam otkriva još jednu bolnu točku: slabu uključenost i nisku razinu suradnje hrvatske javne uprave, eksperata i praktičara s međunarodnim stručnim asocijacijama, za koju odgovornost snose podjednako obje strane, domaća i međunarodna. No, to je već tema za neki drugi tekst.